

[СПОГАДИ]

Любов Гнатівна Григор'єва-Стелецька

Народилася я в 1910 р., в липні місяці, в м. Лубнах Полтавської обл. Батько мій – син залізничного службовця, вчений археолог, нині пенсіонер – Гнат Яковлевич Стеллецький¹. Мати – вчителька, нині пенсіонерка, дочка відомого Лубенського старожила, нотаріуса Василя Осиповича Супруненко.

[У] 15 років, закінчивши Лубенську Семирічку, я вступила до будівельної профшколи, бо іншого учбового середнього закладу в Лубнах не було. Тоді я була ще піонерка і найменша на курсі.

З тодішніх керівників школи я пам'ятаю досі Завідуючого школою, який називався Архітектор Адамович. Високий, в інженерському капелюсі, суворий з неговіркою вдачею. Він викладав у нас будівельну справу і, безумовно, дівчат учениць сприймав як досадне непорозуміння. Іноді він мав рацію.

Ще згадується мені настирливий, наполегливий, непідкупний вчитель креслення Сергій Леонардович Лозовський. Він безжалісно зачеркував червоним олівцем «розцяцьковані» червоною і голубою тушью рамочки на «креслюнках», виконані нашими товаришами, що проживали на лубенському подолі.

Ми дивувались його непримерності до цих міщанкуватих шедеврів. Де нам було тоді зрозуміти, що він привчав нас до хорошого смаку, до серйозного ставлення до своїх обов'язків.

С. Л. Лозовський перший навчив мене почуттю формата листа (тобто вмінню компанувати рисунок в заданому форматі) і серйозному, суворому ставленню до діла.

Тому що нарівні з своїм мистецтвом я не менше люблю літературу. Я не можу не згадати Костя Андрієвича Галабуцького – викладача української літератури, який надхненно і старастно викладав свій предмет.

І ще одну людину хочу пом'янути я добрим словом – мого першого вчителя ри-

сування і в семирічці, і в профшколі – художника Старченко. Надзвичайно тиху і скромну людину.

Скінчивши будівельну проф-школу у 1927 р. і будучи вже комсомолкою, я поїхала до Москви і вступила у художню школу-студію організовану старим художником академіком Хотульовим².

Вчення в цій студії було поставлене на старий академічний лад – починаючи з класу геометричних фігур і кінчаючи класом натурним.

Причому з класу в клас переводив сам Хотульов, коли считав потрібним. Клас геометричних фігур по поняттям того часу здавався такою нудотою, таким непотрібним пережитком минулого, що я не залишилася-б там і дня, як-би мене не приваблювали години композиції.

Хотульов певно считав «композицію» примхою нового часу і сам її не викладав, а мав для цього молодого непосидячого художника, який вмів радіти з кожного, найпоганшого ескізу.

На жаль, я не пам'ятаю призвища цього оригіналу. Роздивляючись чийсь ескіз, він у голос пояснював його своїми словами, і фантазія його розросталася в такій мірі, якої авторові і не снилося.

Сам того не помічаючи, він чудесно тренірував нашу фантазію, привчаючи образно мислити.

Але якою-ж нудною, непотрібною і навіть смішною здавалася тоді необхідність як найдетальніше вимальовувати кожну найтонісенку жилку якогось гипсового виноградного листа.

Час був тоді такий шалений, що тільки через багато років я зрозуміла ціну цих елементарніших знань, які я одержала в студії Хотульова, провчившись там всього рік.

Восени 1928 р. я вступила до Київського Художнього інституту на текстильний відділ живописного факультету. В Київському Худ. ін-ті тоді царював Пальмов³. Після Третя-

ЛЮБОВ ГРИГОР'ЄВА-СТЕЛЕЦЬКА. [СПОГАДИ]...

ковки і старого академіста Хотульова я не в силах була зрозуміти такий живопис.

Якісь кольорові плями – дуже настирливі і неприємні, а в цих плямах, мов якісь ембріони, схематичні чоловічки, мов намальовані дитиною – і все це називається чомусь «перше травня».

Я люблю Україну, її природу як свою вітчизну. Київ мені наймиліше місто, а Київський художній ін-т був моєю мрією. Мрія здійснилася, але яким чином! Яке розчарування. Чи це живопис не живопис, чи я ні до чого не здібна.

Але-ж крім цього непостижимого живопису, ще й безкінечні сварки і непорозуміння між різноманітними угрупованнями, якесь АХЧУ, ОСМУ, безкінечна зміна установок, категоричне відкидання усього старого загалом і повністю, повне ігнорування природи або знов невеличкий шаг назад і сприймання природи з якоїсь однієї точки зору...

Буйний, гарячий час. Студенти того часу були в більшості своїй малокультурні, але високо ідейні. Рисувати не вміли, писати теж, були погано вдягнені і не дуже ситі, та зате вирішували світові проблеми, дискутували до хрипоті, їздили на лісозаготовки і хлібозаготовки, були червоними ліквідаторами неграмотности, вчили грамоті і політграмоті неписьменне населення, влаштовували суботники і диспути і Ідею ставили вище за все.

Сергій Раєвський, Овчинников, Мордань, Катря Коваленко, Ваня Годлевський, Сергій Григорьев – все бойові імена будівників нового життя в Київському Художньому інституті.

Моїм безпосереднім і першим художнім керівником був художник Микола Андрієвич Рокицький, що пав смертю хоробрих у вітчизняній війні⁴. Він викладав на текстильному відділі малювання, живопис та композицію.

Дуже скромний і тихий на вигляд, він вмів бути наполегливим у своїх завданнях, вмів зацікавити і показати суть справи, а головне, вмів при нас «захворювати» якимсь художником, напр. Пікассо або Рибейрой, і ми як провінціали і необізнані з цими художниками, яких до того і не розуміли, поневолі починали цікавитись відповідною

літературою і думати, чому саме це так до вподоби Миколі Андрієвичу?

Кость Миколаєвич Єлева (нині доцент художнього ін-ту і замітник директора) теж був одним з перших моїх керівників з рисунку. Один з кращих рисувальщиків на Україні, надзвичайно оригінальний і ідейний – він має свою власну систему вивчення рисунку, свій особистий підхід до цієї справи і як би не важка хвороба, що пригнічує його, міг би написати дуже цікавий і корисний науковий твір про рисунок та його викладання.

Сергій Григорович Колосс був викладачем текстильної композиції, яку він знає досконально. Я думаю, що більш обізнанішого фахівця в цій справі на Україні нема.

Ще я мушу згадати викладачів нехудожників, які дали мені не менш цінного в моєму розвитку – це професор хімії Лоханько та професор КПІ, що викладав у нас нарисну геометрію та опір матеріалів, до речі, мій двоюродний дядько, Павло Григорович Куликівський.

В 1930 р. на базі текстильних факультетів різних вузів було організовано Текстильний інститут, і я механічно опинилася студенткою механічного вузу. Це було не про мене, але й художній інститут, що в той час підпав під владу неймовірного Томаха⁵, теж мало цікавив.

Не знаючи що робить, я, як то кажуть від вогню та в полум'я, попала в Кіно-ін-т, що теж тільки-но організувався.

Основою на тодішній своїй комсомольській ідеології, яка мала право вимагати від мене певних жертв на користь суспільства, я вирішила, що не маю права гаяти час в томаховському ін-ті і мушу взятись за щось більш реальне і корисне суспільству. Цим був інженерно-технічний факультет Кіно ін-ту, на якому я провчилася три роки і потім по сімейним обставинам залишила його, щоб через два роки знову таки повернутися до художнього ін-ту.

Порівнюючи з художнім ін-том, в якому між новим і радянським світоглядом весь час проривалися різні підводні течії ворожих поглядів і угруповань, Кіно ін-т був цілком новий, молодий, без усяких «історичних дат» за спиною. І мав велике ком-

APXIB

сомольсько-партійне прошарування. Наш факультет був організований, як тоді казали, на базі Одеських кіно-механіків. Їх дійсно було багато, і всі вони були веселі, прості і дуже цікаві. Це був народ в багатьох відношеннях протилежний багатьом «художникам». І справа, яку нам слідувало вивчати, була також цілком нова. «Звукове кіно». Воно тільки народжувалось.

Я певна в тому, що більшість з тих кіномеханіків, що прийшли на перший курс кіно ін-та з простою і незайманою душею, зайняли тепер ряди визначних робітників звукового кіно і кіно-винахідників.

Кіно-інженера з мене не вийшло. Кіно-ін-т був для мене другою будівельною профшколою, тоб-то марно загаяним часом, якщо дивитись на цей час, як на власність моєї основної спеціальності – мистецтва. Але якщо подивитись на нього інакше, то я не жалкую за тим часом – він дав мені багато корисного і саме для мого мистецтва. А також і більш ширший світогляд.

В 1934 р. мого чоловіка художника Григорьєва Сергія Олексієвича було призначено доцентом Київського художнього ін-ту, і я знов повернулася туди, працюючи вже вільним слухачем в майстернях мужа з 1934–1939 р.

Це, по суті, і було моє головне навчання по спеціальності.

Інститут в цю пору прийняв уже нормальний вигляд, навчання йшло по плану, Венера-Мілосська і знаменитий торс Мікель-Анджело зайняли свої почотні місця.

Багатьом студентам, які вчилися за часів Томаха, довелося знов починати своє вчення з першого курсу. Це був єдиний путь, щоб стати досвіченим художником.

Трапилось так, що більшість учнів мого чоловіка була роками рівна з ним або й старша за його. Новий ін-т на новій, правильній базі будували серйозні, дорослі люди.

В ін-ті за цей час я познайомилася з багатьма художниками України, що викладали там. Мені довелося, правда дуже-дуже мало, попрацювати під керівництвом видатного, талановитого художника України, що рано помер, – П. Волокідіна. Під час виробничої практики у Каневі я користу-

валася порадами чудесного пейзажиста України – Бурачека.

Я працювала в майстерні Федора Кричевського – дуже талановитого художника. В його майстерні вів рисунок мій чоловік.

Пізніше, вже як педагог художньої середньої школи, я часто користувалася порадами Михайла Андрієвича Шаронова та Карпа Дем'яновича Трохіменко – нині заслужених художників України. На жаль, ні я, ні Григорьєв не належимо до тої категорії художників, що збирають колекції з фото своїх робіт, дат їх появи на світ, репродукцій, назв видавництв, копій, рецензій і т. д. Нічого я ніколи не збирала і не пам'ятаю, де і що. Те, що випадково залишалось дома, пропало під час війни.

Свою напів-громадську, на пів художню діяльність я почала в 1929 р., працюючи художником-оформителем, автором та виконавцем Світляної газети і т. к. у виправно-трудоцій колонії (що містилась в кінці бульвару Шевченко, коло Евбазу).

В 1930 р. я разом з Григорьєвим і іншими комсомольцями оформляла комсомольське кіно.

В 1931 р. прийняла участь в студентському збірнику «Судіть мене», де було надруковано дві мої роботи. Тепер я бачу, що вони хоч і ідейні по змісту, але формалістичні по формі. Значить, як я не протестувала всею душею проти формалізму, ця зараза проти моєї волі пробралася і до мене.

1932, 33, 34, 35 роки великого сліду в моїй творчій діяльності не залишили.

1932–33 я вчилася на інженера, а 1934, 35 – багато працювала над собою вже як над художником.

1936–37, 38 – я працювала над оформленням магазинів і кіосків книгокультурторгу, писала панно в Палаці піонерів, була автором всіх етикеток, що клеїлися на продукції Київського пив-заводу.

До цього часу я з призириством відносились до етикетки, і тільки взявшись працювати над нею, зрозуміла, яка це важка і корисна річ. В цей-же час працювала над художнім оформленням посуду на Київському фарфоровому заводі. Брала участь, але незначну, у періодичних виставках художників. Зараз не пам'ятаю в яких.

ЛЮБОВ ГРИГОР'ЄВА-СТЕЛЕЦЬКА. [СПОГАДИ]...

Виставляла ілюстрації до «Катерини» Шевченка та пейзажі Каніва. Один з яких був репродукований в-вом «Мистецтво». Мої графічні роботи в дитячій літературі зникли, а ні видань, ні дат я не пам'ятаю. Залишились випадково 2 журнали «Жовтень». За 1940 р. № 2 та № 3, за лютий і березень, де вміщено мої ілюстрації.

З 1939 р. я викладаю фах у Київській Художній Середній школі і знахожу в цій справі багато цікавого для себе. А був час, коли я відносилася до педагогічної роботи з деяким приризством.

Під час евакуації – 1941–42, 43 і частину 44 р. – я працювала художником у військових частинах. За ці три з половиною роки я зробила більше, ніж за все своє життя.

Так як Вам потрібно максимально вичерпуючи спогади про роботу за роки Вітчизняної війни, то доведеться про це написати окремо. Як і про роботу після реєвакуації.

Студентський збірник «Судіть мене» надруковано ДВОУ Молодий Більшовик у 1931 р.⁶

«Светов і Любітов» Судіть мене.

Семенківщина перед судом пролетарського студентства.

[АВТОБІОГРАФІЯ]

Григор'єва (Стелецька) Любов Гнатівна

Народилася у м. Лубнах Полтавської обл. у 1910 р. у червні м-ці. Батько науковий робітник-археолог, нині пенсіонер, мати вчителька, також пенсіонерка. Чоловік художник Григор'єв Сергій Олексійович, нині лейтенант Червоної Армії. Маю двох дітей одинадцяти років.

У 1926 р. закінчила Лубенську будівельну профшколу.

У 1927–1928 р. вчилася у Москві у художній студії ім. Рєпіна, заснованій худ. Хотульовим. Одночасно вчилася на курсах креслівників-конструкторів, які закінчила позатерміново, маючи будівельну освіту.

У 1928 р. вступила до Київського Художнього Інституту на текстильний відділ живописного факультету.

У 1930 р. закінчила 3 курси Художнього Інституту, вступила на 1 курс кіноінституту.

У 1934 р., скінчивши 3 курси кіноінституту, покинула його по сімейним обставинам.

У 1936 р. художник Григор'єв, мій чоловік, призначається на посаду доцента Київського Художнього Інституту, і з цього часу я займаюся рисунком в його майстерні разом зі студентами до самого початку війни.

Беручи завжди активну участь у громадському житті і будучи тоді комсомолкою, я свою творчу діяльність починаю у 1931 р., беручи участь у студентському збірнику «Судіть мене», де надруковані мої рисунки.

Далі я разом з іншими працюю над художнім оформленням кінотеатрів і т. д.

1936–37 р. працюю над художнім оформленням посуду на Київ. порцеляновому заводі та на пивзаводі над оформленням етикеток. Працюю над оформленням продукції та розписом книжкових кіосків Книгокультторгу.

1938 р. працюю над декоративним панно на теми дитячих казок для палацу піонерів. Беру участь у художній виставці ілюстраціями до «Катерини» Шевченка.

1939, 40, 41 працюю над серією пейзажів: «Північний Кавказ», «Канів», «Київські вулиці». Беру участь у Всеукраїнській Художній виставі – акварельні пейзажі [Канева]. Один з них надруковано масовим тиражем. Беру участь у оформленні дитячої літератури. Працюю художником-ілюстратором в дитячому журналі «Жовтень».

З 1939 р. працюю педагогом у Київській художній середній школі, де між іншим виконую великі панно-гобелени для оформлення вестибюлю школи, за які одержую подяку.

Під час евакуації (1941, 42, 43, 44 р.) працюю художником у військовій частині П/о 033, де готую агітаційні плакати та художні плакати учбового характеру, що мали мету підняття військової кваліфікації нач. складу. Крім того, пишу декорації тощо. Працюю над розписом гарнізонного

АРХІВ

ДКА Приволзького військового округу. Працюю художником на оборонному танковому заводі № 7 у м. Саратові.

Повернувшись до Києва, знову працюю педагогом у художній десятирічній та художником в редакції та ін.

28.XI.1944
Л. Григор'єва

КАРТКА № 39

1. Прізвище, ім'я та по батькові *Григор'єва (Стеллецкая) Любов Ігнат'євна*.

2. Місце і рік народження *22 июля 1910 г., г. Лубны*.

3. Де вчився та вдосконалювався (відомості про загальну та фахову освіту)

1926 р. – Лубенська будівел. профшкола;

3 курса Худож. ин-та (1928–30);

2 курса Кино-ин-та (1930–34);

декоративн. иск-во иллюстрац. дет-ских книг.

4. Коли, на яких виставках та які твори виставляв

Участие в двух всеукр. худож. выст. (иллюстр.) к «Катерине» Шевченко и пейзажи (акварель).

5. Час публікації або випуску художньо-виробничої продукції (графіки, скульптури тощо)

1932. Работа в детских газетах и журналах;

1933. Агит. худож. работа в клубе Г.Н.У и исправит. доме;

1935. Киев. фарфор. з-д. Роспись посуды;

1938. Киев. двор. пионеров – Декорат. панно;

1939–40. Серия акварел. пейзажей «Северный Кавказ», «Канев», «Киев. пейзажи». Декорат. панно-гобелены для худ. школы, за которые была получена благодарность и премирована ценным подарком.

6. Педагогічна, громадська, наукова та публіцистична діяльність

С 1939 – педагог Киев. худож. сред. школы.

Во время эвакуации находилась в военной части, где занималась агитационно-пропаганд. работой, участвовала в агит. работе на оборонном танковом з-де № 7 (Саратов), за что имела благодарность и награды ценным подарком.

7. У яких мистецьких об'єднаннях брав участь.

8. Де зберігаються праці (музей, збірки, тощо).

9. Які має нагороди, степені, звання, час присудження таких.

10. Бібліографічні відомості (статті в журналах, газетах, монографії тощо)

11. Додаткові відомості – *Смирнова-Ласточкина, 20.*

1942–44 – художник ДКА.

Дополнение к графе «5»:

1941 – участие в оформл. детской худож. л-ры – иллюстр. в ж. «Жовтень».

1942–1943 – декоративная роспись ДКА в гарнизоне при ВО («Алекс. Невский», «Суворов», «Богдан Хмельницкий» и панно на темы Отечеств. войны) агитационные, учебные плакаты – благодарн. в приказах по гарнизону.

1944. Работа над детскими книжками «Освобожд. Киева», «Дружба народов», эскизы к декорат. панно на темы Отеч. войны, народных сказок.

Примітки

¹ Ігнатій Якович Стеллецький (1878–1949) – видатний спелеолог, археолог, історик.

² Аникита Петрович Хотульов (1871–1942) – живописець і педагог, учень І. Рєпіна.

³ Віктор Никандрович Пальмов (1888–1929) – живописець, один із засновників ОСМУ (Об'єднання сучасних митців України); у 1925–1929 роках професор Київського художнього інституту. Завжди цікаво, коли є дві різні моделі сприйняття творчості того чи

іншого художника і кожна з них, звісно, має право на існування. Так наприклад, визначний живописець, рисувальник М. Жук писав про В. Пальмова: «Талановитий художник, відомий у СРСР та поза межами його, прибувши на Україну лише восени 1925 року, – все ж увійшов в українське життя досить глибоко не тільки зовнішніми своїми симпатіями, але й розумінням української культури. Віктор Никандрович, як проф. київського худ інституту, мав

ЛЮБОВ ГРИГОР'ЄВА-СТЕЛЕЦЬКА. [СПОГАДИ]...

В. Голованов.
Портрет Л. Г. Григор'євої-Стелецької.
Начерк. Папір, олівець

Л. Григор'єва-Стелецька.
Зима у лісі. Аркуш із серії
«Конча-Заспа». 1966 р.
Папір, ліногравюра

АРХІВ

Л. Григор'єва-Стелецька. Обкладинка книжки «Бджілка». Київ, 1962 р.

ЛЮБОВ ГРИГОР'ЄВА-СТЕЛЕЦЬКА. [СПОГАДИ]...

діло з українською молоддю. Як чуйна людина він зрозумів, що для неї потрібні шукання не тільки формальної сторони мал. мистецтва, а щось глибше, що зв'язане з нервами народної української культури. Бурхливий темпераментом, глибоко переконаний у своїх художніх шуканнях – він гостро реагував на всі прояви громадського та художнього життя України. Досить того, що за кілька днів перед смертю В. Н. виступав на диспуті 2-ої всеукраїнської виставки в Києві, де обороняв свої художні позиції. Росіянин з походження він швидко опанував українську мову, швидко зорієнтувався в мистецьких угрупованнях України, фундатор об'єднання “сучасних митців України” (ОСМУ), декан мал. факультету К. Х. І., член правління того ж ВИШУ, а також талановитий

педагог, – В. Н. Пальмов щиро віддався своїй роботі. Вихованець французької школи (довгий час працював у Парижі) – Пальмов приніс до Києва ті нові здобутки, що їх бракувало в нас» [5].

⁴ «5. Рокицький / тов. Деряжний Ф. І. повідомляє що у 1941 р. в бою за Київ був поранений, під Борисполем взятий у полон, був у концтаборі, тяжко хворів. Напередодні звільнення Києва в 1943 р. помер». Див.: Центральний державний архів-музей літератури та мистецтва України, ф. 581, оп. 2, спр. 107 а.

⁵ Сергій Іванович Томах (1901–?) – на початку 1930-х років ректор Київського художнього інституту.

⁶ Саме зі студентського збірника «Судіть мене» розпочалася творча діяльність художниці, де в 1931 році були надруковані її рисунки.

SUMMARY

The article is devoted to the establishment centenary of Ukrainian Academy of Arts, the publication of the autobiographic reminiscences of the 1940s by talented master of children's book, painter, engraver, expert in applied arts, professor Liubov Hnativna Hryhorieva-Steletska (1910–1991) in particular. The artist's reminiscences are dedicated mainly to interesting details of her studies at the Ukrainian Academy of Arts (Kyiv Art Institute at that time) in the end of 1920s. Exploring them, one can realize that in spite of the *formalistic trends in art and teaching* (the definition of that period), a good few of students were sincere supporters of realistic painting and academic teaching principles in drawing and pictorial art. Liubov Hryhorieva-Steletska belonged to them (but we must also take into account the Soviet rhetoric). Such opinion was formed mainly by the professor who trained the student for entering the academy.

A thorough monograph article about Liubov Hryhorieva-Steletska hasn't been written till the present day, but there are the encyclopedic works in reference books, including V. Khanko), names of works listed in exhibition catalogs, where the artist took part and scientific-popular article by O. Lamonova. The personal file of Liubov Hryhorieva-Steletska as a member of the Union of Artists of Ukraine, keeping at the Central State Archive-Museum of Literature and Art of Ukraine, is an important and valuable source for her works studying. Taking into consideration a modest bibliography of the artist, the author of the given article tried to outline the main aspects of the artist creative biography briefly, schematically and proposed her autobiography and personal form as an addendum. These archive materials will be useful in writing of a monographic article on Liubov Hryhorieva-Steletska and are published preserving the author's style and spelling.

Keywords: Ukrainian Academy of Arts, Liubov Hryhorieva-Steletska, reminiscences, autobiography, Cinemainstitute.

До друку підготувала Оксана Сторчай